

TOELICHTING

bij het besluit tot aanwijzing van het
beschermd dorpsgezicht **Bloemendaalse Park/Duin en Daal**,
gemeente Bloemendaal (Noord-Holland)
ex artikel 35 Monumentenwet 1988

datum in procedure: 2-2-1999
datum aanwijzing: 20-12-2001
errata: geen

TOELICHTING

bij het besluit tot aanwijzing van het
beschermd dorpsgezicht **Bloemendaalse Park/Duin en Daal**,
gemeente Bloemendaal (Noord-Holland)
ex artikel 35 Monumentenwet 1988

Bloemendaal, Parkweg

Bloemendaal, Bloemendaalse Park/Duin en Daal

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer zijn bevoegd om gezamenlijk beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen. Het rechtsgevolg van de aanwijzing is dat de gemeenteraad ter bescherming van een stads- of dorpsgezicht een bestemmingsplan, als bedoeld in de Wet Ruimtelijke Ordening, vast moet stellen. In die zin kan de aanwijzing tevens een stimulans betekenen voor een te voeren ruimtelijk kwaliteitsbeleid.

In totaal zijn er in Nederland meer dan 300 beschermde stads- en dorpsgezichten, met een geschiedenis die teruggaat tot vóór het jaar 1850. In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project is de stedenbouw uit de periode 1850-1940 landelijk geïnventariseerd. Het besluit om het dorpsgezicht Bloemendaalse Park/Duin en Daal in Bloemendaal aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht vloeit voort uit die inventarisatie.

Inleiding

Het dorpsgezicht Bloemendaalse Park/Duin en Daal is een aaneengesloten villagebied met een ruimtelijke en historische samenhang die in aanleg dateert uit de periode 1880-1920. Het gebied ligt direct ten zuidwesten van het dorp Bloemendaal en bevat behalve de villaparken Bloemendaalse Park en Duin en Daal het villapark Hoog Hartenlust, het Bloemendaalse Bos met hertenkamp en de publiekstuin Thijsses Hof. Het gebied is merendeels geaccidenteerd door de situering op de overgang van het oude naar het jonge duingebied. De jonge duinen vormen als nationaal park De Kennemerduinen de westelijke begrenzing. Aan de zuidzijde ligt de duinrug van het landgoed Lindenheuvel en aan de noordzijde de merendeels onbebouwd gebleven en gedeeltelijk bij het landgoed Caprera behorende strandvlakte, waarop voornamelijk sportvelden liggen. In het gebied heeft het wonen altijd centraal gestaan. Er zijn vrijwel geen winkels en er zijn slechts enkele utiliteitsgebouwen, zoals een school en een pompstation van het waterleidingbedrijf.

Ontwikkelingsschets

De ontwikkeling van de Bloemendaalse villaparken vond plaats op initiatief van particuliere exploitatiemaatschappijen. Vanaf de late negentiende eeuw werd welgestelden de mogelijkheid geboden om zich gedurende de zomermaanden of permanent in de natuurrijke omgeving ten westen van Haarlem te vestigen. De benodigde grond werd verworven door aankoop van duinterreinen die behoorden bij buitenplaatsen (kaart 1). Tussen 1899 en ca. 1915 ontwikkelden de villaparken zich sterk. Een belangrijke factor daarbij was de steeds efficiënter wordende infrastructuur van trein en tram. Na een periode van stabilisatie trad vanaf 1930 een gematigd verdichtingsproces op. Dit proces zet zich tot op heden voort.

Het terrein van het Bloemendaalse Park werd in 1882 verworven bij veiling van gronden van de buitenplaats Buiten Rijp. De Haarlemse architect L.J. Ritter maakte het stedenbouwkundige plan met een slingerend wegenpatroon.

Het van noordwest naar zuidoost lopende tracé van de Saxenburgerweg-Rijperweg-Korte Parkweg en in het verlengde hiervan liggende deel van de Parkweg werd bepaald door de loop van de binnenduinrand. De onregelmatig gevormde en overwegend ruime percelen werden met een minimumafmeting van duizend vierkante meter tussen 1883 en 1915 ten behoeve van grote villabouw verkocht. De meeste percelen waren echter groter en villa's kregen veelal een koetshuis en/of tuinmanswoning (kaart 3).

Direct ten westen van het Bloemendaalse Park ligt het villapark Duin en Daal, vanaf 1897 aangelegd op het terrein van de buitenplaats Duin en Daal, met een aan drie zijden door duinruggen omsloten vallei, die in 1824 naar ontwerp van J.D. Zocher jr. in landschappelijke stijl was ingericht. De huidige stedenbouwkundige opzet van het villapark is van L.A. Springer. Deze handhaafde in zijn plan de vallei met waterpartij en projecteerde alleen aan de randen gespreide bebouwing. De overige bebouwing kwam langs wegen op de beboste duinhellingen. Het wegenplan is op de structuur van het terrein afgestemd en omvat drie noordzuidgerichte, min of meer evenwijdige en door dwarsverbindingen met elkaar verbonden wegen: a. in de vallei de Lage Duin en Daalseweg, gedeeltelijk in de vorm van een hoefijzer de rand van de vallei volgend; b. tegen de beboste westelijke duinrug de Midden Duin en Daalseweg, een licht slingerende en geaccidenteerde weg, met aan de landzijde aflopende en aan de zeezijde oplopende percelen; c. over de duintoppen de Hoge Duin en Daalseweg, een sterk slingerende verbinding met hoogteverschillen en een tweezijdige perceelindeling (kaart 2). Duin en Daal werd aan de oostzijde ontsloten via het Bloemendaalse Park. Aan de westzijde werd de Hoge Duin en Daalseweg doorgetrokken, zodat langs de noordzijde van Lindenheuvel en via het Overveense villapark Kweekduin een verbinding met het spoorwegstation in Overveen ontstond. De percelen werden in de periode 1897-1918 met een minimumafmeting van tweeduizend vierkante meter en vrijwel uitsluitend met woonbestemming verkocht. De meeste percelen waren ook hier aanzienlijk groter, zodat er plaats was voor een koetshuis en/of tuinmanswoning. Na een inzinking gedurende de Eerste Wereldoorlog nam na 1918 de verkoop van percelen

weer sterk toe. Nu zouden voornamelijk de aan de minimumafmeting grenzende kavels verkocht worden voor kleinere villabouw. Dit gebeurde ten noorden van het oude huis Duin en Daal aan de Mesdaglaan, Jozef Israëls-weg, Arnoldlaan en het noordelijke gedeelte van de Lage Duin en Daalseweg. Het villapark Hoog Hartenlust werd vanaf 1900 ontwikkeld op het hooggelegen overbos van de buitenplaats Hartenlust, een driehoekig terrein tussen de Bloemendaalseweg, Koepellaan en Mollaan, dat vanaf 1900 door de slingerende en hellende Potgieterweg wordt doorsneden. Aan weerszijden van de nieuwe weg en langs Mollaan en Koepellaan liggen ruime percelen, bestemd voor grote villa's, die hier dicht langs de weg staan dan in het Bloemendaalse Bos en in Duin en Daal (kaart 3). Het Bloemendaalse Bos is een restant van een groter bosgebied dat in oorsprong behoorde bij de buitenplaats Wildhoef en waarvan de rechte Mollaan en Koepellaan restanten zijn. L.A. Springer maakte na aankoop door de gemeente een herinrichtingsplan waarvan ook de aanleg van de hertenkamp deel uitmaakte. In 1922 ontstond ten westen hiervan de educatieve publiekstuin Thijsse's Hof (kaart 3).

Huidig ruimtelijk karakter

De gebogen en hellende wegen met daaraan ruime en onregelmatig gevormde kavels met overwegend vrijstaande, nog merendeels particulier bewoonde middelgrote en grote villa's -met uitzondering van Hoog Hartenlust- op geruime afstand van de weg staand, geven dit gebied het rustige, voorname karakter van een villapark uit de periode rond 1900. Alleen het gebied ten noorden van het oude landhuis Duin en Daal, waarvan de minder volumineuze en dicht opeengeplaatste bebouwing overwegend dateert uit de periode 1920-1940, wijkt enigszins af van dit beeld. De woonfunctie is in het hele gebied vanaf het begin primair gebleven. In de naoorlogse decennia zijn enkele zeer grote villa's tot twee woningen gesplitst. Ook de meeste koetshuizen en garages zijn als individuele woning in gebruik genomen. Er zijn vrijwel geen winkels in het gebied. Een schoolgebouw, een horecavestiging en een klein waterleidingcomplex vormen de enige utiliteitsbouw.

De geasfalteerde wegen zijn relatief smal en aan beide zijden voorzien van nog veelal geasfalteerde en met grind bestrooide trottoirs die een gering hoogteverschil met de rijweg kennen. Het volwassen geboomte in de tuinen van de villa's overschaduwde de wegen en verzacht de overgang tussen weg en villatuinen. Dit geboomte bestond gedeeltelijk al voor de ontwikkeling van het villapark, als onderdeel van de beboste duinhellingen van de buitenplaats Duin en Daal. Hoewel vanaf 1920 verdichting met en vervanging van de bebouwing door afwijkende nieuwbouw heeft plaatsgevonden is het nog grotendeels laat negentiende- en vroeg-twintigste-eeuwse ensemble in hoofdzaak goed bewaard gebleven met behoud van genoemde waarden (kaart 4).

Nadere typering te beschermen waarden

- Het lommerrijke karakter van het gebied, in hoofdzaak bepaald door het particuliere groen (volwassen bomen en heesters) in de zeer ruime tuinen van de villa's;
- De hoofdopzet van gebogen en hellende wegen in een geaccidenteerd terrein. Opmerkelijk zijn de twee sterk stijgende voetpaden als dwarsverbindingen tussen de Midden- en Hoge Duin en Daalseweg;
- De open vallei met weiland en waterpartij als hoofdonderdeel van het villapark Duin en Daal;
- De extensieve bebouwing, merendeels vrijstaand op ruime kavels en overwegend bestaande uit twee bouwlagen met kap;
- Het grote aantal panden van hoge cultuurhistorische waarde, die een representatief beeld geven van de ontwikkeling van de Nederlandse villabouw in de periode 1880-1920;
- De landschappelijke waarde van het villagegebied in relatie tot het Bloemendaalse Bos en het aangrenzende nationaal park De Kennemerduinen;
- Het primaat van de woonfunctie.

Waardering

Het gebied Bloemendaalse Park/Duin en Daal is karakteristiek voor een villagegebied uit de periode rond 1900. Bijzonder is de landschappelijke aanleg op het merendeels geaccidenteerde terrein met enkele zeer grote hoogteverschillen. De aanleg omvat een overwegend slingerend wegenplan met ruime percelen, waarop zich een gevarieerde villabebouwing bevindt die merendeels tussen 1880 en 1920 is ontstaan. Het particuliere groen van deze huizen bepaalt in hoge mate het lommerrijke karakter van de openbare ruimte. De aaneengesloten villaparken Bloemendaalse Park, Duin en Daal en Hoog Hartenlust zijn tezamen met het Bloemendaalse Bos van belang wegens bijzondere landschappelijke, stedenbouwkundige, cultuur- en architectuurhistorische waarden (kaart 4).

Begrenzing

De grens van het te beschermen gebied loopt in het noorden door de Zomerzorglaan, in het oosten deels door en deels achter de westelijke bebouwing van de Bloemendaalseweg, in het zuiden achter de zuidelijke bebouwing van de Parkweg, en in het westen door de Midden Duin en Daalseweg (gedeelte tussen Parkweg en Hoge Duin en Daalseweg) en achter de westelijke bebouwing van de Hoge Duin en Daalseweg. De exacte begrenzing van het beschermde dorpsgezicht Bloemendaalse Park/Duin en Daal is weergegeven op kaartnummer MSP/31/4.

Rechtsgevolg

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 36 van de Monumentenwet 1988 een bestemmingsplan worden vastgesteld. De toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij wat beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen. Doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied

te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen binnen het gebied. De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Voor het te beschermen gebied Bloemendaalse Park/Duin en Daal zijn de bestemmingsplannen Saxenburg (goedgekeurd en vastgesteld februari/mei 1979) en Duin en Daal (goedgekeurd juni 1993 en vastgesteld maart 1996) van kracht. De vigerende bestemmingsplannen zullen moeten worden aangepast danwel vernieuwd. De vigerende bestemmingsplannen zijn onvoldoende toegesneden op de bescherming van de waardevolle historisch-ruimtelijke karakteristieken van het te beschermen dorpsgezicht en voldoen derhalve niet aan het rechtsgevolg.

Bronnen

Kleij, E. van der, Gemeentebeschrijving Bloemendaal, MIP Noord-Holland, Haarlem 1992.

Kleij, E. van der, en H. Pronk, Concept-register Bloemendaal deel 1, Provinciaal bestuur van Noord-Holland, Haarlem 1990.

Kleij, E. van der, en H. Pronk, Concept-register Bloemendaal deel 2, Provinciaal bestuur van Noord-Holland, Haarlem 1992.

Toelichtende kaarten

1. Topografische kaart Bloemendaal en omgeving, ca. 1885.
2. Plan van Duin en Daal, gesigineerd door Leonard Springer, ca. 1900. Archief Bouw- en woningtoezicht Bloemendaal.
3. Uitbreidingsplan der gemeente Bloemendaal, ca. 1910. Archief Bouw- en woningtoezicht Bloemendaal.
4. Waarderingskaart gezicht 'Bloemendaalse Park/Duin en Daal', 1997. Provincie Noord-Holland, Dienst Monumentenzorg en Archeologie.

Colofon

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 1998.
Ongewijzigde herdruk 2002.

Onderzoek: Provincie Noord-Holland, Dienst Monumentenzorg en Archeologie.

Begrenzingskaart: Kaart van Bloemendaal, aangepast door studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

Foto omslag: Bloemendaal, Parkweg 18, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist (foto 1993, neg.nr. 302.885).

Productie: RDMZ/Pure Digital Center, Zeist/Doorn.

Nr 327 - Groote Dieren

kaart 1

Topographische kaart.

kaart 2

UITBREIDINGSPLAN DER GEMEENTE BLOEMENDAAL.

- *omgrenzing gezicht Bloemendaalse Park/ Duin en Daal*
- *openbare parken en bossen*
- *water*
- *belangrijke cultuurhistorische bebouwing met hoog ensemble en situationele waarde*

kaart 4. Waarderingskaart Bloemendaalse Park/ Duin en daal

